

ΤΡΙΤΟ ΘΕΜΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ & ΣΠΥΡΟΣ ΜΗΤΣΕΛΟΣ

Το ερμηνευτικό σχόλιο

Διατυπώσεις ΙΕΠ

Εναλλακτικές διατυπώσεις

Παράρτημα

ΤΟ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το ερμηνευτικό σχόλιο

Διατυπώσεις ΙΕΠ

Εναλλακτικές διατυπώσεις

Παράρτημα

Ο ερμηνευτικός διάλογος στην τάξη

Από τον προφορικό (δια)λογο στο γραπτό ερμηνευτικό σχόλιο

1. Ερμηνευτικός διάλογος

Ερμηνευτική
ανάγνωση
- κριτικός διάλογος
πάνω σε κρίσιμα για
τον άνθρωπο και τον
κόσμο ερωτήματα
που αναδύονται από
το κείμενο

2. Ερμηνεία κειμένου

Κατανόηση
Νοηματοδότηση κειμένου
Πολυφωνική προσέγγιση
Πολλαπλότητα εκδοχών
Επικαιροποιημένη
ερμηνεία

3. Ερμηνευτικό σχόλιο

Γραπτή διατύπωση
γνώμης του μαθητή ως
ανασύνθεση στοιχείων του
ερμηνευτικού διαλόγου
Ένα ή δύο ερωτήματα:
σχολιασμός - προσωπική
τοποθέτηση

Το ερμηνευτικό σχόλιο στις Πανελλαδικές Εξετάσεις

ΦΕΚ 12 Αυγούστου 2019

Οι μαθητές
επιδιώκεται:

1

«αφενός να **αναπτύσσουν κρίσιμα θέματα/ερωτήματα** που πραγματεύεται το λογοτεχνικό κείμενο, αξιοποιώντας συνδυαστικά κειμενικούς δείκτες ή και στοιχεία συγκειμένου,

2

αφετέρου να **τοποθετούνται/ανταποκρίνονται** στα θέματα/ερωτήματα αυτά, τεκμηριώνοντας τις προσωπικές τους θέσεις».

Το ερμηνευτικό σχόλιο στις Πανελλαδικές Εξετάσεις

Ο μαθητής καλείται, αφού μελετήσει προσεκτικά το κείμενο,

1

να εντοπίσει το ερώτημα ή τα ερωτήματα που θέτει το κείμενο, να καταγράψει και να αξιολογήσει αυτό που είναι πιο σημαντικό / παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

2

να τεκμηριώσει με αναφορές στο κείμενο ή σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες τις απαντήσεις που, κατά τη δική του κρίση, δίνονται στο κείμενο.

Το ερμηνευτικό σχόλιο στις Πανελλαδικές Εξετάσεις

Βήματα εργασίας: παρουσίαση και τεκμηρίωση του βασικού θέματος

1.

Σαφής διατύπωση του βασικού ερωτήματος/θέματος του κειμένου.

Ανάπτυξη του θέματος και **τεκμηρίωση** με τη βοήθεια:

- των **κειμενικών δεικτών** (γλωσσικά, αφηγηματικά, δομικά στοιχεία)
- του **συγκειμένου** συγγραφέα/αναγνώστη (πολιτισμικές και κοινωνικές συνθήκες παραγωγής/ανάγνωσης του έργου)
- του **περικείμενου** (πληροφορίες από το εισαγωγικό σημείωμα: τίτλος, όνομα συγγραφέα, χρόνος έκδοσης)

Σημείωση: δεν ενδιαφέρει η ποσότητα/ο αριθμός των κειμενικών δεικτών, αλλά η **επιλογή** αυτών που βοηθούν στην τεκμηρίωση της άποψής μας.

2.

Η επιλεκτική αξιοποίηση των δεικτών

Κειμενικοί δείκτες

Περιεχομένου

Τίτλος
Χαρακτήρες
Αξίες, ιδέες, αντιλήψεις
Στάσεις
Συμπεριφορές
Ανθρώπινες σχέσεις
Συναισθηματικό κλίμα
Κοινωνικοπολιτισμικές
συνθήκες - προβλήματα
(Συγκείμενο έργου)
Διακειμενικές αναφορές

Μορφής

Λογοτεχνικό γένος
/ είδος
Αφηγηματικές τεχνικές/
αφηγηματικοί τρόποι
Γλωσσικές επιλογές
Λεξιλόγιο - Ύφος
Εκφραστικά μέσα
Εικονοποιία
Στίξη
Δομή
Συνδεδετικές λέξεις/φράσεις
Στιχουργική

Το συγκείμενο

Η αξιολόγηση του ερμηνευτικού σχολίου

Αξιολογούνται:

1

Η κατανόηση και τεκμηρίωση του βασικού θέματος

- ο βαθμός κατανόησης των ιδεών και του συναισθηματικού κλίματος του κειμένου
- η **τεκμηρίωση** με αναφορές - παραπομπές στο κείμενο.

2

Η αξιοποίηση των κειμενικών δεικτών

- ο βαθμός κατανόησης των επιλογών του συγγραφέα (**κειμενικοί δείκτες - συγκείμενο**) σχετικά με την οργάνωση και τη δομή με παραδείγματα από το κείμενο.

3

Η οργάνωση και η γλωσσική έκφραση

- η **αλληλουχία** /συνοχή του ερμηνευτικού σχολίου
- η χρήση κατάλληλου **λεξιλογίου** και η επίπτωση τυχόν εκφραστικών λαθών στην ερμηνευτική εκδοχή.

Επιδιώκεται η **συνολική αξιολόγηση του σχολίου**: οι νέες ρούμπρικες του ΙΕΠ για το ερμηνευτικό σχόλιο δεν προβλέπουν συγκεκριμένα μόρια για καθένα από τους παραπάνω δείκτες αξιολόγησης.

ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ ΙΕΠ

Ενδεικτικές εκφωνήσεις τρίτου θέματος - ΙΕΠ 2020

1. ΤΟ ΘΕΜΑ/ΕΡΩΤΗΜΑ ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ

Διατυπώσεις
ΙΕΠ
Ιαν. 2020

- α. Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα/αφήγημα κ.λπ.
- β. Να σχολιάσεις εκείνο το **θέμα**, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνεις πιο σημαντικό. Τεκμηρίωσε τη θέση σου.
- γ. Ποιο είναι το **ερώτημα** που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο “mal du depart” του Ν. Καββαδία; Ποια είναι η απάντηση του ποιητικού υποκειμένου σ’ αυτό; Ποια η δική σας απάντηση;
- δ. «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ. Χ.»: Ποιο είναι το **ερώτημα** που προκύπτει, κατά τη γνώμη σας, από τους **στίχους 15 και 17** του ποιήματος; Αυτό το θέμα τι σημαίνει για εσάς;

ΣΧΟΛΙΟ

- α. Γενική διατύπωση, που θεωρεί δεδομένη τη γνώση του μαθητή για το περιεχόμενο του ερμηνευτικού σχολίου.
- β. Κυρίαρχη τυπική διατύπωση που απαιτεί σχολιασμό του σημαντικότερου, κατά την κρίση του μαθητή, θέματος.
- γ. Διατύπωση με υποερωτήματα που απαιτεί εντοπισμό του βασικού ερωτήματος και σχολιασμό ως προς την απάντηση του ποιητή και του μαθητή.
- δ. Διατύπωση με εστίαση στο ερώτημα που τίθεται από τους **συγκεκριμένους** στίχους και στην ανταπόκριση του μαθητή.

Ενδεικτικές εκφωνήσεις τρίτου θέματος

Σχόλια - Κειμενικοί δείκτες - Διατύπωση

ΣΧΟΛΙΟ 1 Κειμενικοί δείκτες

- Στις προηγούμενες εκφωνήσεις του ΙΕΠ (Ιαν. 2020) δεν υπάρχει αναφορά στους κειμενικούς δείκτες. Ωστόσο, η αξιοποίησή τους θεωρείται σε κάθε περίπτωση αναγκαία για την τεκμηρίωση της γνώμης του μαθητή με παραπομπή σε στοιχεία / χωρία του κειμένου.
- Ο μαθητής πρέπει να **επιλέγει** εκείνους τους δείκτες και τα χωρία που υπηρετούν την τεκμηρίωση της ερμηνευτικής εκδοχής του και να τους **ενσωματώνει οργανικά** στην απάντησή του (όχι τυπική αναφορά, απαρίθμηση).

-Η εστίαση της διατύπωσης σε **συγκεκριμένο** απόσπασμα/στίχους του κειμένου, όπως στη διατύπωση (δ), προσανατολίζει τον μαθητή στο συγκεκριμένο ερώτημα και αποτρέπει πιθανά προβλήματα στην αξιολόγηση, ιδιαίτερα όταν ένα λογοτεχνικό κείμενο θέτει περισσότερα ερωτήματα/θέματα.

ΣΧΟΛΙΟ 2 Διατύπωση

Εφαρμογές - παραδείγματα

1. Γιώργης Παυλόπουλος, Αντικλείδια (1)

Διατύπωση ΙΕΠ (β)

β. Να σχολιάσεις εκείνο το **θέμα**, από όσα θέτει το ποίημα (του Γιώργη Παυλόπουλου "Αντικλείδια"), που κρίνεις πιο σημαντικό. Τεκμηρίωσε τη θέση σου. [ΚΕΙΜΕΝΟ](#)

Η αέναη προσπάθεια του ανθρώπου να αποκαλύψει τα μυστικά και τη βαθύτερη ουσία της ποίησης και να εισέλθει στον μαγικό της κόσμο. (Ποίημα ποιητικής)

Βασικό θέμα

Κειμενικοί δείκτες

Αλληγορία, εικόνες (‘Η Ποίηση είναι μιά πόρτα άνοιχτή’), **σύμβολα** (κλειδί - αντικλείδια), **σχήμα κύκλου** (Μά ή Ποίηση είναι μιά πόρτα άνοιχτή), **μεταφορές** (το μάτι τους αρπάζει κάτι), **αντίθεση** (πολλοί κοιτάζουν μέσα χωρίς να βλέπουν τίποτα... όμως μερικοί κάτι βλέπουν), **παρομοιώσεις** (τά ποιήματα... είναι μιά άτέλειωτη άρμαθιά αντικλείδια)

Εφαρμογές - παραδείγματα

1. Γιώργης Παυλόπουλος, Αντικλείδια (2)

Σχολιασμός
βασικού
θέματος
με
κειμενικούς
δείκτες

Ενδεικτική απάντηση

ΒΑΣΙΚΟ ΘΕΜΑ: Το ποίημα πραγματεύεται την επαναλαμβανόμενη ανά τους αιώνες απόπειρα του ανθρώπου να γνωρίσει τη βαθύτερη ουσία της ποιητικής τέχνης και να κατανοήσει το μυστήριό της.

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ: Αυτή η προσπάθεια αποδίδεται με **αλληγορική** αφήγηση (Ποίηση=πόρτα) και την **εικόνα** της ανοιχτής πόρτας της Ποίησης («*Η Ποίηση είναι μιά πόρτα άνοιχτή*»), η οποία όμως κλείνει κάθε φορά που κάποιος γοητεύεται («*τό μάτι τους άρπάζει κάτι*») κοιτάζοντας στο εσωτερικό της και προσπαθούν να μπουν. Αναζητούν, λοιπόν, σε ολόκληρη τη ζωή τους το **κλειδί, σύμβολο** της αποκάλυψης της ουσίας της ποιητικής τέχνης, αλλά μάταια ("Κανείς δεν ξέρει ποιος το έχει"). Η πόρτα είναι κλειστή. Αρχίζουν έτσι να φτιάχνουν **αντικλείδια**, αμέτρητα ποιήματα, για να μπορέσουν να περάσουν την πόρτα της και να δουν τα μυστικά της. Κανείς όμως μέχρι σήμερα δεν την έχει ανοίξει, παρά τις άοκνες προσπάθειες. Το ποίημα κλείνει όπως άρχισε (**σχήμα κύκλου**), με την υπενθύμιση/**επανάληψη** ότι "*η Ποίηση είναι μια πόρτα ανοιχτή*". Μια πόρτα που κινητοποιεί τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των ανθρώπων, ώστε να ταξιδέψουν με τη μαγική δύναμη της ποιητικής τέχνης στο όνειρο. (171 λέξεις)

Εφαρμογές - παραδείγματα

2. Ρέα Βιτάλη, Το παλτό μου μαμά (1)

Διατύπωση ΙΕΠ (β)

Να σχολιάσεις εκείνο το **θέμα**, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνεις πιο σημαντικό. **(ΙΕΠ β.)**
Αν ζούσατε σε αυτή την εποχή, πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να διατηρήσετε μια διαφορετική προσωπική στάση ζωής από αυτή που περιγράφεται στο κείμενο; ΚΕΙΜΕΝΟ

Μια κοινωνία στη δίνη ενός ακραίου καταναλωτισμού στην οποία οι άνθρωποι/τα πρόσωπα έχουν υποταχθεί στα αγαθά και αλλοτριώνονται.

Βασικό θέμα

Κειμενικοί δείκτες

α' πρόσωπο - εσωτερικός μονόλογος: "Ούτε που το κατάλαβα. Ούτε που το καταλάβαμε" - - **Ερωτήσεις:** "Πότε ξέσπασε το κακό;": - **Παρομοιώσεις:** "Όπως σκάει η υγρασία μια μέρα σ' έναν τοίχο..." **Μεταφορές:** «πούρα που κάπνιζαν συνειδήσεις» - **Βραχυπερίοδος λόγος:** "Αργά αργά, μεθοδικά. Φθήνιες. Ξιπασιές. Μια μασκαράτα. Σουσουδισμοί"

Εφαρμογές - παραδείγματα

2. Ρέα Βιτάλη, Το παλτό μου μαμά (2)

Σχέδιο εργασίας 1. Βασικό θέμα/ τεκμηρίωση

- Κοινωνία στη δίνη ενός ακραίου καταναλωτισμού: κλίμα επίπλαστης ευημερίας - προκλητική χλιδή - έλλειψη μέτρου στο κυνήγι των αγαθών και στην επίδειξή τους.
- Τα πρόσωπα απουσιάζουν από την αφήγηση ή έχουν δευτερεύοντα ρόλο ως πλαισίωση των προϊόντων, καθώς έχουν μετατραπεί σε «αντικείμενα» - αγαθά = αντικείμενα πόθου και σύμβολα καταξίωσης. Αυτή την υποταγή στα αγαθά εκφράζει και η χαρακτηριστική μεταφορά «*πούρα που κάπνιζαν συνειδήσεις*» - οι άνθρωποι αλλοτριώνονται, έχουν υποδουλωθεί στα αγαθά τα οποία διαφθείρουν τις συνειδήσεις τους. *(Οι κειμενικοί δείκτες της προηγούμενης διαφάνειας πρέπει να ενσωματωθούν στην απάντηση επιλεκτικά και οργανικά).*

2. Προσωπική στάση

Από απόσταση είναι εύκολο κανείς να επικρίνει συμπεριφορές. Δύσκολο όμως να αντισταθεί στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα. Το κοινωνικό σώμα επηρεάζει τη στάση μας σε βαθμό που συχνά δεν μπορούμε να το κατανοήσουμε και δε θέλουμε να το παραδεχτούμε. Πιστεύω, λοιπόν, ότι και εγώ θα επηρεαζόμουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Φυσικά, θα μπορούσα να κρατήσω διαφορετική στάση, εάν είχα ήδη βιώσει αυτή την εμπειρία, ή αν στο μέλλον παρουσιαστεί ξανά ένα αντίστοιχο κλίμα καταναλωτικής μανίας και έλλειψης μέτρου.

Εφαρμογές - παραδείγματα

3. Κ.Π. Καβάφη, Όσο μπορείς (1)

Διατύπωση ΙΕΠ (γ)

γ. Ποιο είναι το **ερώτημα** που, κατά τη γνώμη σου, θέτει το κείμενο “Όσο μπορείς” του Κ. Καβάφη; Ποια είναι η απάντηση του ποιητικού υποκειμένου σ’ αυτό; Ποια η δική σου απάντηση (ΙΕΠ γ.), ως νέου που ζει στην εποχή των κοινωνικών δικτύων και των διαδικτυασκών σχέσεων;

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ποια **στάση** πρέπει να τηρεί ο άνθρωπος, προκειμένου να προστατεύσει την αυτονομία της προσωπικότητας και την αξιοπρέπειά του στο πλαίσιο της κοινωνικής ζωής;

Βασικό
ερώτημα

Κειμενικοί δείκτες

Αποφατική διατύπωση: "Μην την εξευτελίζεις" - αποτροπή, προειδοποίηση

β' ρηματικό πρόσωπο: "προσπάθησε" -προτρεπτικό ύφος, παραινετικός τόνος

Επαναλήψεις: "Μην την εξευτελίζεις", "μες στην πολλήν συνάφεια... μες στις πολλές κινήσεις"

Τίτλος: Όσο μπορείς - δυσκολία να ζήσει κάποιος όπως ο ίδιος θέλει - προσωπική ευθύνη

Τροπικές μετοχές: «πηγαίνοντάς», «γυρίζοντας», «εκθέτοντας»: δηλώνουν τους τρόπους, τις ενέργειες με τις οποίες ο άνθρωπος εξευτελίζει τη ζωή του.

Εφαρμογές - παραδείγματα

3. Κ.Π. Καβάφη, Όσο μπορείς (2)

Σχέδιο εργασίας 1. Απάντηση ποιητή

Στάση ζωής / προτροπή ποιητή: συνετή διαχείριση της κοινωνικότητας- μέτρο -φειδώ προσπάθεια με όσες δυνάμεις διαθέτουμε (*Όσο μπορείς - προσπάθησε*) να προστατεύσουμε την προσωπική ταυτότητα/ατομικότητα/ελευθερία

Σκοπός: αποφυγή κινδύνων: ευτελισμός, "ξόδεμα" στις ανούσιες σχέσεις (*καθημερινή ανοησία*), υποταγή σε κοινωνικές συμβάσεις, έκθεση της προσωπικής ζωής, κομφορμισμός, αλλοτρίωση (*ξένη φορτική*).

(Οι κειμενικοί δείκτες της προηγούμενης διαφάνειας πρέπει να ενσωματωθούν στην απάντηση επιλεκτικά και οργανικά).

2. Απάντηση μαθητή / προσωπική τοποθέτηση

Η ανάγκη αυτή γίνεται πιο επιτακτική στην εποχή των κοινωνικών δικτύων τα οποία ευνοούν: το "ξόδεμα" σε ανούσιες συναναστροφές, την επικοινωνία των νέων με αγνώστους (πλασματικές ταυτότητες) και τις επιφανειακές σχέσεις (διαδικτυακοί "φίλοι"), την έκθεση της προσωπικής ζωής, τον συμβιβασμό με τις κυρίαρχες αντιλήψεις και τη βίωση μιας ζωής ξένης προς τις πραγματικές μας επιθυμίες.

Ενδεικτικές εκφωνήσεις τρίτου θέματος

2. Η ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΕΙ ΣΤΟ ΘΕΜΑ

Διατύπωση
ΙΕΠ
Ιαν. 2020

ε. «Ένα παιδί μετράει τα άστρα»: Να παρουσιάσεις τη **συναισθηματική κατάσταση του δασκάλου**, όπως αυτή εμφανίζεται στο απόσπασμα. Εννοείται ότι η γνώμη σου είναι ανάγκη να στηριχθεί σε δείκτες του κειμένου.

ΣΧΟΛΙΟ

ε. Διαφορετική από τις προηγούμενες μορφή διατύπωσης που κατευθύνει τον μαθητή, δίνοντας ορισμένα στοιχεία για το θέμα που πρέπει να αναπτύξει.

Η διατύπωση αυτή προσανατολίζει τον μαθητή σε συγκεκριμένο ζήτημα και βοηθά στην αντικειμενικότερη αξιολόγηση με βάση την τεκμηρίωση. Αντίθετα, η τυπική διατύπωση ("Ποιο είναι το σημαντικότερο ερώτημα/θέμα του κειμένου") είναι πιο "ανοιχτή" σε ερμηνευτικές εκδοχές και είναι πιθανό να εγείρει διαφωνίες -ιδιαίτερα σε κείμενα που ευνοούν μια πολυφωνική προσέγγιση ή θίγουν περισσότερα θέματα- δυσχεραίνοντας τη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου/κοινών κριτηρίων που απαιτεί η αντικειμενική αξιολόγηση στις Πανελλαδικές Εξετάσεις.

Εφαρμογές - παραδείγματα

4. Ιωάννα Καρυστιάννη, Χίλιες ανάσες

Διατύπωση ΙΕΠ (ε)

Να παρουσιάσετε τη συναισθηματική κατάσταση της ηρωίδας, (ΙΕΠ ε.) ύστερα από την εμπειρία της ως εθελόντρια στο προσφυγικό πρόβλημα στη Σάμο.
(Θα συμμετείχατε εσείς σε μια τέτοια εθελοντική προσπάθεια;) [ΚΕΙΜΕΝΟ](#)

Κειμενικοί δείκτες

Μακροπερίοδος λόγος -συνεχείς προτάσεις που χωρίζονται με κόμμα (αντί για τελεία) και με αλλαγή υποκειμένων, αίσθημα άγχους, συνεχούς **ασθματικής ροής**- που μεταφέρει τη συναισθηματική ένταση
Γλώσσα που καταργεί τους κανόνες της σύνταξης και της στίξης
Απόδοση των λόγων της ηρωίδας σε **ευθύ λόγο χωρίς εισαγωγικά**: *Θοδωρή, ένα παιδί...*
Εξομολογητικό ύφος, προσωπικά βιώματα και σκέψεις

Εφαρμογές - παραδείγματα

Εφαρμογή 4: Ιωάννα Καρυστιάννη, Χίλιες ανάσες

Παρουσίαση συναισθημα- τικής κατάστασης

Η νεαρή Αμαλία, βιώνοντας ως εθελόντρια το δράμα των προσφύγων, οδηγείται σε μια συναισθηματική έκρηξη, σ' ένα απρόσμενο στην αγκαλιά του Θεωρή ξέσπασμα. Με λόγο αδιάκοπο και πηγαίο, που αποκαλύπτει τη συναισθηματική της ένταση, εξομολογείται όλα αυτά που δεν μπορούσε να εκμυστηρευτεί στη μητέρα της («*ορκίσου μου... στη μάνα μου*»). Η εμπειρία της στη Σάμο αποδεικνύεται ιδιαίτερα επώδυνη. Οι εικόνες της δυστυχίας και του ανθρώπινου πόνου («*ένα πεντάχρονο κοριτσάκι με λέει μαμά, ένας έφηβος δίχως πόδι...*») έχουν στοιχειώσει την ψυχή της («*για όσους πνίγονται... ένας λάκος και για σημάδι ένας αριθμός*»). Έτσι, συγκλονισμένη από τις τραυματικές εμπειρίες και την τραγική μοίρα των προσφύγων καταρρέει και λύνεται σε δάκρυα και γοερούς λυγμούς («*Κλαίγοντας γοερά...*»).

Προσωπική τοποθέτηση (ενδεικτική)

Αν και θαυμάζω αυτούς τους ανθρώπους, δεν ξέρω εάν θα είχα τη δύναμη να ακολουθήσω ακριβώς τον δρόμο τους, να βρεθώ στην πρώτη γραμμή του προβλήματος. Θα μπορούσα ίσως να βοηθήσω με βάση τις δυνατότητες και τις γνώσεις μου. Θα ενδιαφερόμουν, για παράδειγμα, να συμμετέχω σε δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης ή στη συγκέντρωση ιατροφαρμακευτικού υλικού ή ρουχισμού. Πρόκειται ίσως για μικρά βήματα, που δεν έχουν καμιά σχέση με την προσφορά των προσώπων του κειμένου. Έχουν όμως τη σημασία τους. Γιατί από τη μικρή προσφορά του καθενός μας αθροίζεται ένα μεγάλο έργο.

Σχόλια: Διατύπωση σχολίου - το ζήτημα της συνάφειας

ΣΧΟΛΙΟ 1 Η διατύπωση του ερμην. σχολίου

Οι πέντε διατυπώσεις του ΙΕΠ είναι προφανώς ενδεικτικές. Θα ήταν χρήσιμο το ΙΕΠ να δημοσιοποιήσει περισσότερες εναλλακτικές μορφές διατύπωσης του ερμηνευτικού σχολίου.

ΣΧΟΛΙΟ 2 Το ζήτημα της συνάφειας

Η συνάφεια μη λογοτεχνικού - λογοτεχνικού κειμένου δεν προβλέπεται από το νέο ΦΕΚ. Έτσι, όμως, η έννοια της Ενιαίας Εξέτασης δύο συναφών πεδίων (Ν. Γλώσσα- Λογοτεχνία/ λογοτεχνική γλώσσα) παραβλέπεται και δίνεται η αίσθηση μιας απλής συνεξέτασης ή παράλληλης εξέτασης δύο μαθημάτων σε διαφορετικές θεματικές.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Το ερμηνευτικό σχόλιο

Διατυπώσεις ΙΕΠ

Εναλλακτικές διατυπώσεις

Παράρτημα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κείμενα

Κείμενο 1

Γιώργης Παυλόπουλος, Τά Άντικλείδια

Εισαγωγικό σημείωμα: Ο Γιώργης Παυλόπουλος (1924 – 2008) ήταν Έλληνας ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς.

‘Η Ποίηση είναι μιά πόρτα άνοιχτή.

Πολλοί κοιτάζουν μέσα χωρίς νά βλέπουν τίποτα καί προσπερνούνε. “Ομως μερικοί κάτι βλέπουν, τό μάτι τους άρπάζει κάτι 5 καί μαγεμένοι πηγαίνουνε νά μπούν.

‘Η πόρτα τότε κλείνει. Χτυπάνε μά κανείς δέν τούς άνοίγει. Ψάχνουνε γιά τό κλειδί.

Κανείς δέν ξέρει ποιός τό έχει. Άκόμη καί τή ζωή τους κάποτε χαλάνε μάταια 10 γυρεύοντας τό μυστικό νά τήν άνοίξουν.

Φτιάχνουν άντικλείδια. Προσπαθούν.

‘Η πόρτα δέν άνοίγει πιά. Δέν άνοιξε ποτέ

γιά όσους μπόρεσαν νά ίδούν στό βάθος.

Ίσως τά ποιήματα πού γράφτηκαν 15 άπό τότε πού ύπάρχει ό κόσμος είναι μιά άτέλειωτη άρμαθιά άντικλείδια γιά ν' άνοίξουμε τήν πόρτα τής Ποίησης. Μά ή Ποίηση είναι μιά πόρτα άνοιχτή.

Παυλόπουλος Γιώργης, Ποιήματα, 1943-2008, Κίχλη, 2017

[ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ](#)

Το ερμηνευτικό σχόλιο

Διατυπώσεις ΙΕΠ

Εναλλακτικές διατυπώσεις

Παράρτημα

Κείμενο 2

Ρέα Βιτάλη, Το παλτό μου μαμά

Η Ρέα Βιτάλη είναι δημοσιογράφος και συγγραφέας. Το απόσπασμα προέρχεται από το τελευταίο της μυθιστόρημα, Το παλτό μου, μαμά (2019).

Πότε έγιναν όλα αυτά; Πότε ξέσπασε το κακό; Ούτε που το κατάλαβα. Ούτε που το καταλάβαμε. Υπόγεια, ύπουλα. Όπως σκάει η υγρασία μια μέρα σ' έναν τοίχο και η ζημιά δεν αποκαθίσταται με την τσαπατσοδουλειά μπαλώματος. Δεν σήκωνε μπάλωμα η κοινωνία. Ήταν σαν τη μεταξωτή μου ρόμπα. Εγώ, χαμένος. Οι αμοιβές, όπως προείπα, εκτοξεύτηκαν στα ουράνια. Άξιζα τόσο; «Για να με πληρώνουν θα αξίζω», έλεγε ο καθένας με σιωπηρή συνωμοτική αμηχανία μέσα του... Σε πρώτο βέβαια στάδιο. Γιατί στο επόμενο, το παιχνίδι έπαιζε αλλιώς... «Μήπως αξίζω και περισσότερα; Να δεις ότι μπορεί ν' αξίζω πιο πολύ. Μπορεί μέχρι και να αδικώ τον εαυτό μου. Ναι, με αδικούν!» Αυτές ήταν οι διαβαθμίσεις. Αυτό το λαχάνιασμα προς τα πάνω δεν επέτρεπε σε κανέναν να χαρεί για ό,τι ξαφνικά και από το πουθενά αποκτούσε, αλλά έτρεχε για ν' αποκτήσει το περισσότερο. Όλοι αξίζαμε περισσότερο. Όλοι απαιτούσαν με θράσος το περισσότερο. Συμπεριφορές άμετρες. Τα πούρα έδιναν κι έπαιρναν. Πούρα, που κάπνιζαν συνειδήσεις ανθρώπων. Αργά αργά, μεθοδικά. Φθήνιες. Ξιπασιές. Μια μασκαράτα. Σουσουδισμοί. Στις σελίδες των περιοδικών συναντούσες γυναίκες να φωτογραφίζονται με ανοιχτές τις ντουλάπες τους για το φιλοθέαμον κοινό «τους». Να μετράνε δημοσίως τσάντες, «Λατρεύω την τσάντες! Πόσες έχω; Πού να τις

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

μετρήσω!» Πουλούσαν την ψυχή τους στον διάβολο για να φωτογραφηθούν τα σπίτια τους και εκείνοι κάπου ανάμεσα ως αντικείμενα των σπιτιών τους. Τόση εξωστρέφεια στην κοινωνία; Τόσο ξεμπρόστιασμα των πάντων. Πόσο είχε αλλάξει ξαφνικά η αρχιτεκτονική της καθημερινότητάς μας; Εμείς μεγαλώσαμε με το «Κλείσε το παράθυρα θα μας ακούσει ο κόσμος», και ξαφνικά κατοικούσαμε ομαδικώς υπαιθρίως. Στους δρόμους του πλούτου... Πόσα παπούτσια μπορεί να έχει ανάγκη κάποιος; Πόσα ρολόγια; Χάναμε μέρα τη μέρα ως κοινωνία το αίσθημα της ντροπής. Έλιωναν κάθε λογής προσχήματα. Σε ποιον έδινε η ψυχή μας πια αναφορά; Δάνεια. Υπέρογκα δάνεια για όλα τα αγαθά. Μέχρι «διακοποδάνεια» για εκδρομές. Εγκαινιάστηκε απευθείας αεροπορική γραμμή Αθήνα - Σευχέλλες καθ' υπόδειξιν ενός τραγουδιού, μεγάλου σουξέ της εποχής, Πάμε για τρέλες στις Σευχέλλες. [...]

Πάρτι, δεξιώσεις, τζακούζι, απαραίτητως τζακούζι, σπα σε κάθε δρόμο, σε κάθε πόλη και χωριό, υπερπολυτελή ξενοδοχεία, μεγαλειώδη σπίτια, πολυτελή αυτοκίνητα, Καγιέν ως σύμβολο, πανάκριβα εστιατόρια, κρασιά... Κτήματα τάδε... Πόσα κτήματα! Και μια Μύκονος που δεν έμοιαζε σε τίποτα με το εναλλακτικό νησί της νιότης μας. Μια ξέφρενη χαρά συνεχής. Μια ξέφρενη ευημερία.

Ρέα Βιτάλη, Το παλτό μου, μαμά, Εκδόσεις Διόπτρα (2019), σ. 136-141.

Το ερμηνευτικό σχόλιο

Διατυπώσεις ΙΕΠ

Εναλλακτικές διατυπώσεις

Παράρτημα

Κείμενο 3

Κ.Π. Καβάφης, Όσο μπορείς

Ο Κ. Καβάφης υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους έλληνες ποιητές. Έγραψε ποιήματα φιλοσοφικά/διδακτικά, ιστορικά, και ερωτικά.

Κι αν δεν μπορείς να κάμεις την ζωή σου όπως την θέλεις, τούτο προσπάθησε τουλάχιστον όσο μπορείς: μην την εξευτελίζεις μες στην πολλή συνάφεια του κόσμου, μες στες πολλές κινήσεις κι ομιλίες.

Μην την εξευτελίζεις πηαίνοντάς την, γυρίζοντας συχνά κ' εκθέτοντάς την στων σχέσεων και των συναναστροφών την καθημερινήν ανοησία, ώσπου να γίνει σα μια ξένη φορτική.

Κωνσταντίνος Καβάφης, Ποιήματα 1897-1933, Ίκαρος, 1984

[ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ](#)

Κείμενο 4

Ιωάννα Καρυστιάννη, Χίλιες ανάσες

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Ιωάννα Καρυστιάννη, [Εθελόντρια στο προσφυγικό], Χίλιες ανάσες

Η Ιωάννα Καρυστιάννη είναι συγγραφέας, λογοτέχνης και σεναριογράφος. Το κείμενο προέρχεται από το μυθιστόρημα Χίλιες ανάσες (2018).

Το κορίτσι της ξεπαπουτσώθηκε, έβγαλε το καλσόν και σηκώθηκε, θα πήγαινε για ύπνο. Στην εξώπορτα κοντοστάθηκε, γύρισε στη μάνα της, φεύγω για Σάμο, εθελόντρια στο προσφυγικό, ανακοίνωσε και μετά, γλυκά και καθησυχαστικά, πρόσθεσε, μη φοβάσαι, μαμά μου, έμαθα πως εκεί ο ουρανός του δειλινού γυαλίζει σαν μαρμελάδα βερίκοκο. [...]

Θοδωρής και Αμαλία σε πλήρη ανακωχή, χαμόγελα και ανάσα ανακούφισης, γάντι ο συντονισμός και με την χορωδία στο κατάστρωμα. [...] Όλα κάπως εντάξει λοιπόν.

Όσπου, ξαφνικά το κεφάλι του κοριτσιού βούτηξε απότομα στο στήθος του άντρα, σαν βαρύ γκρέιπ φρουτ που σπάει το κοτσάνι του και σκάει όπου τύχει.

Η αγκαλιά του φωλιά, η παλάμη του κομπρέσα στο μέτωπο της και αυτή δεν μπορούσε να συγκρατηθεί άλλο, για πρώτη φορά λυνόταν στα δάκρυα παρουσία τρίτου.

Κλαίγοντας γοερά έβγαλε από μέσα της όσα για ευνόητους λόγους δεν μπορούσε να μοιραστεί με τη λαβωμένη μάνα της ούτε

φυσικά με τους άμαχους πληθυσμούς στο Κουκούτσι, Θοδωρή, ένα πεντάχρονο κοριτσάκι με λέει μαμά, ένας έφηβος δίχως πόδι ξημεροβραδιάζεται αμίλητος και νηστικός, για όσους πνίγονται δίχως ατομικά έγγραφα πάνω τους, δίχως συγγενείς να τους αναγνωρίσουν, ούτε ιατροδικαστής και διαδικασίες ταυτοποίησης, μένει ένας λάκος και για σημάδι ένας αριθμός, πιστός, άπιστος, άθεος, ό,τι και να 'σαι, Θοδωρή, ορκίσου μου στα κόκκαλα του πατέρα μου, ορκίσου μου πως ποτέ δεν θα τα πεις στη μάνα μου.

Καθώς ο Θοδωρής Βογιατζής την άκουγε συγκινημένος, ένιωθε πως το καρδιοχτύπι του που την διαπερνούσε σαν ηλεκτρικό ρεύμα και τα δάχτυλα του που σφούγγιζαν στοργικά τα μάγουλα της, της έδιναν το ελεύθερο να συνεχίσει, αφού έκανε την αρχή, να πει μια και έξω και όσα ζούσε ο υπερφυσικός Μάνος.

Είχε ξεγεννήσει ετοιμόγεννη μέσα σε λέμβο.

Είχε αναστήσει μισοπνιγμένη γιαγιά από το Χαλέπι, που έσφιγγε στα δόντια το μπρικάκι του σκοτωμένου στην πατρίδα γέρου της.

Πέρυσι τον Σεπτέμβριο είχε ανασύρει πνιγμένο κορίτσι που μέσα από τα ρούχα του ταξιδιού φορούσε το νυφικό της.

Ιωάννα Καρυστιάννη, Χίλιες ανάσες, εκδ. Καστανιώτη (2018), αποσπάσματα.

Το ερμηνευτικό σχόλιο

Διατυπώσεις ΙΕΠ

Εναλλακτικές διατυπώσεις

Παράρτημα